

Ablonczy László

„Oh boldog Magyarország – Csak ne hagyja magát félrevezetni már...”

Ádáz tusák éve: 2013. I.

A Hitel negyedszázadára

D ANTE Paradicsomának XIX. énekéből Babits Mihály fordításában idéztük e sóhajtásos kívánságot. Korábban Szász Károly így ültette át: „Oh boldog Magyarország, csak ne engedd / Gyötretni már magad...” Félrevezetés, avagy gyötretés? Az utóbbi drámai és folyamatos próbatétel, Babits változata könnyedebb változat, mert a hiszékenység féltéséből fogant. Hiszékenység, gyötretés – évszázados ádáz tusáink változatai. Nem '13-as helyzet, hanem XX. századi próbatételek – főként pokolbeli kínokkal olyanképpen, hogy még a purgatóriumot is csak módjával jártuk be. Paradicsomi hitegetésben, a gumibotos édenből is volt már részünk. Most, a hitegetés veszedelmének korába jutva, ideje immár, hogy a magamagunk boldog életét sóvárogjunk.

RADIKÁLIS VÁLTOZATOK. November 16-a délután: csöng a telefon, s egy ismeretlen hölgy kedves hangon invitál: a Fészek Klubban Ady-virrasztást rendeznek, erre hív szeretettel. S mint okolja, személyemre a világhálón bukkant; valamely *Hitel*-beli írásom fordulata bátorította, hogy megszólítson. Köszönve figyelmét, megértését kértem: vénülő koromban folytonos virrasztásban élek Adyval és másokkal. Verseit és közírásait olvasgatom, de a nyilvánosság nem hevít. Annyi keserves emlék kísért; ma már el nem viselhetem a hamis versmondót, az átértelmezőt. Korom egyik tünete: a poézis igazi sugallata magányos tűnődésben érint meg. Kányádi Sándor diktátori időkben fogant axiomája szerint: „Vers az, amit mondani kell!”, amely minap a tévé változatában így olcsósult: „A vers könyvben halott” – s képi kíséretként Jordán Tamás vezényelte a versmondó kórust. Téves mozgalmi hírverés, mert ugyan a költemények egy része csoportosan mondva felerősödhet, s vele bizonyos értelmezés hatása, de a magyar és a világ költészetének java téves futamra hangolódik, ha tömeg zúgja. Például az *Őszikét* vagy Pilinszky János *Ravensbrücki passióját*. Értem, persze, hogy a mostani lelkesítő ambíciók olvasáshiányos idők mozgósító leleménye... – fejtegettem a kedves hívogatásra. Megértve tartózkodásomat a hölgy elköszönt, s magamra maradtam Adyval. Vele már nem érveltem, mert ugyan ki tudja őt úgy mondani, hogy ne szavalásként hangozzon, hanem sors-igaza legyen a költőnek? (*Latinovits tudta; elővillant 1969. január 26-án estéje az Egyetemi Színpadon, amikor Ady halálának fél évszázados ünnepén Huszti Péterrel az élen a pesti*

Ablonczy László a Nemzeti Színház korábbi igazgatója (1991-1999); legutóbbi kötete: *Sinkovits Imre a Hargitán – Fél évszázad töredékei a Nemzeti Színház 175 esztendejéből* (2013).

színházi, a pódiumi élet ünnepeitjei váltották egymást, arcpirító színvonalon szavaltak, mondtak, olvastak. S aztán jött Latinovits, és fény gyúlt a színpadon és a lelkekben, mert magyarságát és fiatalágát oly szenvedéllyel mondta a Költővel, hogy bátorítást, önbizalmunk erősödését éreztük, midőn az Én fiatal maradok után A Tűz márciusát mondta. Esküformán letérdelt a színpadon, s már tüntetéserejűvé forrósodott a pillanat; ha akkor Latinovits a színpadról elindul ki, a Pesti Barnabás utcába és tovább a Váci utcába, feltétlen követjük. Azonmód elterjedt Latinovits nacionalista szereplésének híre a fővárosban, Karinthy Ferenc naplójában is említi. Mi történt pedig? Latinovits térdelésével Ady igéit forradalmi erővel sűrítette azokban a pillanatokban. 1956 után atlantiszi mélységbe szorított s rejtett érzéseinket szabadította fel a szabadság és nemzeti méltóságunk dolgában. A dyval a művész azokat a titkos ígéket nyitotta meg szívünkben és elménkben, amelyek anatómába foglaltattak a kádári–aczéli időkben.) Esztendő múlva s majd az utána való években már a kokárdás fiatalokat verték és rabszállítózták március 15-én. Ugyan miként foglalhatók szavakba a költővel egy ember vagy nemzedék emlékezete? – tűnődtem a telefonkészüléket helyére illesztve. S miként érvelhetnék süketsége ellen annak a történésznek, aki az idén Ady szabadkőműves múltjáról írott könyve okán a napilapban oly hevesen piszkolta a költőt? Ugyan mit ért pokoljárásából az, aki még Kovalovszky Miklós ötkötetes gyűjteményét se olvasta el alaposan, hogy valamiképp filológiai mélységgel felmérje azokat a kérdéseket, amelyek a költő életét oly gyorsan ellobbantották. Pintér Jenő színvonalán Ady vérbajainak számát sorolja, aztán forradalomvárása fölött ítélkezik, és Czeizel Endre gyöngécske genetikai Ady-értekezésének tételeit kéröndzi. Elégedetten mondja a szabadkőművesség tudora: összeállította Ady gyűlöletszótárát! Ady mindennapos Biblia-olvasó volt, így adódik a kérdés: történész úr miért nem filologizálta az Ószövetséget? Ady, Károly Gáspár, Szenczi Molnár nyelvén sisteregte gyöngeségeinket s vétkeinket. Viselnünk kell ma is prófeciáit, s nem kocsmával, bordéllyal és szabadkőművességével hessegetni hitelét. Idáig hullottunk a „mi táborunkban” a bulvártörténész Ady vélekedésével. Ha valaki nem is a teljes publicisztikát, de a Féja szerkesztette *Jóslások Magyarországról* című gyűjteményt elolvassa, vele a magyarságot féltő látomásait átgondolja, nem vélheti komolyan, hogy esendőségei lefokoznák prófeciáit, melyek a XX. századi magyar költészet és gondolkodás sorsfordító lángelméjének teljesítménye. *S ha Erdélyt elveszik* című drámai víziója elsőnek jajdult rémlátásában (1912-ben), amely majd Trianonnal ránk szakadt; „...a költő félreértette a politikai helyzetet” – summázza tudósunk Ady szerepét, de hogy a világháború rettenetét hatalmas versekben elsőnek ismerte fel, arról szó se essék. Egyébiránt Erdély legjobbjai, köztük Tamási Áron is szerette a bort, a női nemet, és szabadkőműves volt, s mit számít az örökkévalóságban? Bánffy Miklós, hogy hazatérhetett Erdélybe, azt épp szabadkőműves voltának is köszönhette. Ígérte: nem politizál tíz évig; szavát állta, ám az *Erdélyi Helikon*nal, a *Szépíró Cél*vel, írói munkásságával szülőföldjén és az egyetemes magyarság dimenziójában a remény korszakát is formálta és jelentette a két világháború között.

Tűnödöm a főntebbi gondolatokkal; azon pontosan, hogy életek és művek értelmezésében milyen elmedermesztő és fogyatékos következtetések elevenülnek meg. S az elvakultság virányai persze a közélet terepén illatoznak igazán. Ady a *Nagyváradi Napló*ban 1902-ben írta: „...kis nemzetnek még lélegzetet vennie is radikálisan kell” (*Marseille* – kiemelés Adyé). Ahogyan az ő radikalizmusának iránya is változott, úgy a küzdelmek és gondolatok indíttatása és heve a fájdalmak, a feladatok gomolygásában és a történelem és a politikai játszmák változásában módosult a XX. században is. A radi-

kalizmus igazát, érdemes voltát vagy pusztító természetét az idő, vele a távlatosság érvényesíti. Forr a dalom? De mi végre? Kérdés az, hogy igazul-e az ember s vele a nemzet, vagy a Rontás szakad ránk? A hetven éve rendezett szárszói találkozón (1943. augusztus) például Erdei Ferenc és Németh László is a magyarság sorsának hamari fordulatát jövendölte, ám amit hajnalodásnak hirdetett a szociográfus, azt az író végzetesnek látta. A bolsevik világ beköszöntött, de nem szabadságot hozott, hanem grammatikai sorba és rettegésbe süppedtetta a hazát. S az újvilági mámor különös ájérében így lehetett Erdei belügyminiszter, Németh László pedig kútmérgező. Erdei '56-ban megélhette a rendszer s a maga képzelményének csődjét oly annyira, hogy kopaszra nyírt fejével várta a végítéletet, hiszen a tököli Maléter-delegáció tagja volt november 3-án. Menekvése máig talány. Alighanem a szovjet állambiztonság nem felelte 1944/45-ös szolgálatát, így újra magas, népfrontos, tudományos társadalomszervezési pozíciókba került, s 1971 tavaszán életének utolsó írásában megkövette Németh Lászlót. A református egyház halottjaként távozott, s a makói temetőben abban a ravatalozóban búcsúztak tőle, amit a fia tervezett.

(A radikalizmus változatai...; Ismeretlen Korvin-kódex margójára – *Ady nagy Erdély-látomása a Féja-gyűjtemény kitiűtetett darabja, melyben olvashatjuk: „Bethlen Gábor itt teremt az oláh pakulároknak irodalmi nyelvet.” Négyszáz esztendeje (1613), hogy Bethlen Gábort fejedelemmé választották; a rá való változatos ünnepségek között az idő elhozta azt is, hogy október óta Kolozsvárott szobra áll: Péterfy László alkotása. Régi időkből Marosvásárhelyi Nagy Szabó Ferenc memorialéja tudósít a fejedelmváltás módjáról. Bethlen elődje, a basa elől menekülő Báthori Gábor eltávolítására a váradai prédikátor buzdította híveit, mondván: „...hogy valaki megölné Báthori Gábort, tehát abban semmit Isten ellen nem vétkeznek”. S két harcos atyafi Ladányi Gergely és Szilasi János „meglövdözik a Pecze mellett, s ott veszett el a jó fejedelem...”, teteme fölött köröző varjakat tacsckója kergette el. „Két ökrös talyigán aztán Báthorba vitték, s Bethlen Gábor temettette el...” Kemény János emlékiratából értesülhetünk arról, hogy a gyilkosokat aztán Bethlen Gábor megölette, s fejedelemmé választása fordulatot jelentett, mert: „...ekkor szűnt meg az háborúság... az haza földjét ellenség lova, lába nyomta... Az említett idő alatt terjedett vala híre-neve az magyar nemzetnek, és birodalma is Erdélynek kezdett vala tárházok lenni az erdélyi fejedelmeknek, épültek várak, városok, kastélyok, udvarházak, templumok, szaporodott sok jó vitézljő rend, és bővülködtek tudós és tanító és professorok...”, melynek fügevirágos, szellem-termő természetéről írta látomásos esszéjét Sütő András. Századok mélyéből visszhangzik Kemény János jaidulása: „az Úristen az ő atyai kegyes orcáját” elfordította „sok bűnökkel megterhelte szegény hazánkról”! Mert: „Bethlen Gábor kényszerített volt töröknek ígérni Lippát és Jenőt.” Toró T. Tibor, Tőkés László, Szász Jenő netán Kövér László aligha nevezné RMDSZ-s árulónak a fejedelmet, noha: „...Jenőt pénzével, eszével, tekintetivel nehezen meg is tartotta, de Lippát csakis meg kellett adni...” – s itt következik a legfontosabb az erdélyi és a magyar politika máig sugárzó tanulsága. Mert Kemény János a rész-önfeladás következményét is rögzítette: „...mellyel HITELE ANNÁL INKÁBB NEVEKEDETT”. Nagybetűvel írtuk, hogy nyomatékoljuk: Bethlen Gábor feladta a keveset, hogy mentse a nagyobbat és a sokaságot, vagyis: megtartsa Erdélyt. Mai múlt-, és politikahiányos buzgalmunk, elvakultságunk ezt nem érti. A részleges önfeladás a nagyságos fejedelmi politikáját igazolta, vezetői hitele csak erősödött, mert társai, vitézljő urak és népek is megértették gesztusát, ezzel távlatot és életet teremtett. Melynek folytán külső ellenségtől ment', éltető időket az építkezés éveit követettek Erdélyországban.)*

MINDEN ÓRÁNAK más-más a parancsa – Luther érvel így Kolhaas Mihálynak a fegyverletétel dolgában Sütő András *Egy lócsiszár virágvasárnapja* című darabjában. Illyés Gyula és a népi mozgalom hamar felismervén a hazai bolsevizmus elvakultságát, a föld népének nyomorúságát állították irodalmi és politikai küzdelmük középpontjába. Buzgalmában ezért tévedés, hogy Lakitelek gazdája, az Országgyűlés alelnöke minap a Horthy Kutatóintézet életre hívását szorgalmazta. Az pedig már nem radikalizmus, hanem politikai provokáció, hogy bakancsos hangulatban és református templomban szobrát avatták a Szabadság téren. Politikai ügy ez, mert az MDF kormányzása óta a világ sajtója minden konzervatív törekvést Horthy-restaurációval hiteltelenít. „Csak a nemzet!” – hamis a jelszó, mert semmi szükségünk a gyűlölet nemzetközi abroncsszorításában, hogy Horthy Miklós ügyében is hadakozzunk. Századok viszályában épp elég református lelkeszt meghurcoltak, elpusztítottak a gályarabságos időkben, meggyilkoltak a bolsevik világban ahhoz, hogy akár szoborcarnokká is formálhatják a Hazatérés Templomát. Múltusakodásunkban felmerül: Horthy mártíriumot nem vállalhatott volna? Mondjuk úgy, hogy a Kassheimből hazatartó vonaton főbelövi magát? Ahogy Teleki László, Teleki Pál vagy Nagy Imre a halált választotta – a szabadság mártíriumát? Avagy: 1944 márciusában Horthy hazajön Hitlertől, és sietve rádióbeszédben közli az ország végzetes helyzetét, és lemond? S mi következik? Azonmód a Szálasi-banda keríti hatalmába. Akkor pedig a budapesti zsidóság is megsemmisül, válaszolhatjuk, de így folytonosan az elhurcoltatás bűnében a nyugati lapok szitokjelzőként emlegetik Horthyt. Történetietlen kérdések; a csapdahelyzet feloldhatatlan; tudták ezt a győztesek is, mert Nürnbergbe nem vádolttnak, hanem tanúnak idézték a kormányzót, és zsidó tőkések segítették portugáliai éveiben. Újabb intézettel már ne terheljük a költségvetést; az MTA Történettudományi Intézetének korfelelősei tisztázzák szerepét, zsidómentő és -vesztő intézkedéseit. Egy bizonyos: Jobbik-színvonalon és református templomban Horthy Miklós emléke lobot vet. A hazához való ragaszkodásnak is vannak felemelően radikális változatai. Radnóti Miklós, Szerb Antal és Sárközi György menekülhetett volna a halál torkából, de maradt sorstársaival. Horthy katona volt, s nem államférfi, így a végső bukásig kitartott. Önáltatása tragikus kataklizmához vezetett – nemzeti dimenzióban. Hogy az uralkodó osztály és a haza állapota milyen kondíciót mutatott, azt Szabó Zoltán emlékiratában megrendítő jelenetben idézte fel. Herczeg Ferenc *Aranyszárnyak* című darabjának vígszínházi bemutatóján 1944 februárjából. A főváros és az országvezetés előkelősége ült a zsöllyékben, s az udvari páholyba némi késéssel, balján hadsegédjével, jobbján feleségével a Kormányzó is belépett.

(„...s a Himnusz akkordjainál a nézőtér Aba-Novák-freskója elsötétedett.” Őfelméltósága figyelhette: a színpadon Thököly és Zrínyi Ilona magasztos sorsában a haza balsorsát panasolta az író, s ha már Jávor alakítja a főszerepet, cigánnyal vigasztalja magát és párját... – és Burgenlandban már a német csapatok készülődtek... A színpad és a történelem sajátos dimenzióját így látta az író: „egyszerre több, egymással, a jelennel is összeférhetetlen történelmi párhuzam jelent meg ünnepélyesen a díszelőadás színpadán, felkeltve bennem azt a furcsa érzést, hogy lassan áthajóztunk egy festett világba itt, valamely Gesantgeschichte világába, ahol együtt van minden, amit lélekemelő mozzanatként történelmi olvasókönyv nem nélkülözhet”. S a képtelen kintibenti játékban így folytatta Szabó Zoltán: „...alapjában véve tragikus volt a helyzet, amiben kormányzóstul és kormányostul ültünk ott együvé szorultan, s egyesek alighanem úgy időztek itt zsöllyékben, páholyokban, mintha török fürdőben ülnének, ahol kívülről a gőz, belülről a jó-érzés homályosít el mindinkább minden konkrét körvonalat”). Igen, itt a drámai kettősség:

Horthy Miklós egyre inkább festett világban élt, s vezette az országot a végzetig, miközben esztendővel Voronyezs után, már a rettenetes téli idő itt tombolt a Kárpát-medencében.

Az 1956-os évben naponta, majd október 23-után szinte minden percnél más volt a parancsa, s így történhetett, hogy az utca nem csöndesült. A Corvin-köziek, a Széna tériek, a pesti srácok, munkások, harcosok változatos tereken és helyszíneken Molotovkóktálla és puskatűzzel fogadták a szovjet tankokat. Áldozatos állhatatosságuk nyomán Nagy Imre is fölé emelkedett kamarillájának; mert az utca Vásárhelyi Miklós és reformkommunista társainak óhajánál tovább élezte a helyzetet és a percet: a haza szabadságát és szuverenitását jelszökeként tűzték lyukas zászlajukra. A leveretés évtizedeiben a kádári-aczéli rendszer feszegetésének módozatai és alkalmai máig nem öszszegződtek, mert az egykori politikai és esztétikai színekép egyéni, taktikai, igazodási játékai máig hatóan alakították és alakítják a közéletet. Mao elvtárs elvei és a párizsi diáklázadás példája budai szalonokban is buzogott, mások a Gellért Szálló cukrászdájában vagy a Belvárosi Kávéházban vitatták meg honylétünk kérdéseit; soványabb pénzű és boros kedélyűek a kocsmák mélyébe szálltak alá. Mert a megélhetés mindennapi gondja is hangolta-alakította a cselekvés módozatai fölött körözö gondolatokat. Utóbb nyilatkozhatta Kertész Imre a Kádár-idök rémségét, de ő akkor nemigen feszegette az istrángot, merengve a körút nyüzsgésén, ráérösen kávézhatott a Hungáriában, hiszen *Csacsifogatát* országszerte nagy szériában játszották, a darabbal az ORI társulata az országot járta, így szerzői jogdíjából meglehetősen élhetett. Csoóri Sándor *Iszapésőjének* egy képére éves elnémítás volt az aczéli válasz. A nyilvánosság megannyi alkalmá, amely kimondhatóság egy-egy harci terepe is volt az igazság szabadságharcában. Mensáros László XX. századi estje, Latinovits küzdelmei színházban és írásban, a *Tiszatáj*, *Alföld*, *Forrás*, *Jelenkor*, *Kortárs*, *Új Írás* élete, némely magyar dráma (Csurka, Mészöly, Illyés, Örkény) életre támasztásának története is ebbe a tusafolyamba tartozik. Amint a könyvkiadók címlistája, TIT-előadások, a Kossuth Klub alkalmi, Illyés Gyula megszólalásai vagy hallgatása a kádári közélet lázgörbjét is mutatta. Filmtörténetnél több s fontosabb, mert Duna-medencei sorsunk jelképes története, ahogy Kósa Ferenc, Sára Sándor, Csoóri Sándor kiküzdötte a Dózsa-film forgatását, s azt, hogy szlovák és román együttműködéssel készüljön.

Aczél György virtuózan játszott a szellemi, művészi élettel, felügyelői is magabiztosan működtek. Az irodalomban éppúgy, mint a színdarabok bemutathatósága, a lemezkiadás vagy a nemzetközi kulturális diplomácia területén, s mindenütt áthatva persze titkosszolgákkal. Nyomoztak és hallgatóztak Püski Sándor és a népi írók mindennapjaiban, és duzzadtak a „Subások” dossziéi, mert Erdély ügyét nem engedték. Különösen szaglástak Tamási Áron körül: memorandumot csempészett-e Londonba? Némelyek börtönzése jelezte: a Kádár-rendszer meg nem szűnt üldözni a magyarság és a szabadság ügyét. Aztán több hullámban nyomoztak például a zsidó színházigazgatók névsorát sokszorosított röplapok terjesztése körül a hetvenes évek első felében. Szervezkedésre, vétkesre nem bukkantak. Némelyest megismerve iratait, s megélve azt a kort, felmerül: nem provokáció volt-e? Mert Aczél György ezidött az osztályharcot már a népi-urbánus konfliktussá fejlesztette, s hevét a pártpropaganda, a *Népszabadság*, az *ÉS*, s más lapok hangszerelésében vezérelte-manipulálta folyamatosan.

(Egy 2013-as könyvhéten rögzített, felvidéki beszélgetés jegyzetét olvasom, s ámulok: minő stíl és tájékoztatás, ahogyan egy akadémikus a közelmúltat felidézi. Szegedy-Maszák Mihály

úr, aki az alábbi könnyedséggel fogalmazza a nyolcvanas évek kelet-európai ketrecéletét: „Csehszlovákia talán még szűkebb ketrec lehetett, mint Magyarország (de lehet, hogy én ebben tévedek)...” Nem téved, akadémikus úr, sajnálatos, hogy ilyen kérdéses formán bizonyítalan az emlékezete. Mert 1981 decemberében, az 1956-os forradalom után először alakult a pártvezetéstől független testület: a Magyar Írószövetség választmányja. Aki pedig Csehszlovákiába járt, tapasztalhatta, hogy a kisebbségi magyarság milyen fojtogató légkörben élt. Csoóri Sándor 1982-ben írta Duray Miklós Kutyaszorítójának előszavát, amelyet New Yorkban Püski Sándor adott ki 1983-ban. És a Duray-per is pontosan kifejezte a Hušák-diktatúra sötét voltát, amelynek egyik tárgyalására Mészöly Miklós, Benda Kálmán és Csurka István Pozsonyba utazott. Tudjuk mi lett Csoóri írásának hazai sorsa: nem jelent meg, de őt nem Duray-mód rácsolták, csak úgy, szilenciumra ítélte Köpeczi Béla, és a római meghívásra sem utazhatott. Hajdu János pedig az Élet és Irodalomban sietve litániázta a párt vélekedését Csoóriról és Durayról, mert, még akkor, az új főszerkesztő (1982-től), Bata Imre bizalmasan beszélt el nekem: a szombaton megjelent cikket hétfőn Aczél Moszkvába vitte tárgyalását és pozícióját igazolandó. Mert Bata és munkatársai mellett a Pártközpont is szerkesztette a lapot. Bata egyébként 1975-től esztendőkön át Szegedy-Maszák kollégája az Irodalomtudományi Intézetben.

Akadémikus úr alább már személyeskedik is. Czine Mihály, Pomogáts Béla és Görömbei András irodalomtörténészeket „a magyarországi politikai vezetők által támogatott vagy kinevezett szakértőinek” mondja. Szegedy-Maszák úr Párizstól Anglián át Amerikáig esztétikai importőrként is járt a nagyvilágot, így turnéi közepette ideje kevésbé engedte, hogy pontosan tájékozódjon és megismerje azt, amiről ma oly magabiztosan fölényskedik. Czine Mihályról itt csak annyit: 1972 október végén az Írószövetségben ő volt az, aki a határon túli magyarság sorsa, irodalma és művészete iránt közömbös politikai vezetés ellen keményen felszólt. Aztán egy negyvenoldalas levélben Ilku Pál miniszternek címzett, de Aczél Györgynek szóló röpiratban a könyvkiadástól, az irodalom, a művészet minden területén mutatkozó állami mulasztásokat sorolta tényszerűen. Czine tanári sorsa az egyetemen akkor az eltávolítás meredélyén lebegett. Amerikai útját többször nem engedélyezték. Ilyenképpen bizonyára a rendszer kegyeltje volt; a hatvanas években írott magyar irodalomtörténete is ezért nem jelenhetett meg.

Görömbei Andrásról: tanúja voltam annak, amikor 1985 februárjában itt-tartózkodása idején Sütő András levelet írt a hivatalos ítélezőknek, hogy a róla készült munka, a romániai rendszert feszegető műértelmezések folytán befagyasztott kismonográfia megjelenjen. Esztendőre rá, az Advent-tiltás és botrány szélzúgásában aztán már a könyv szabad utat kapott. Nem az én tisztem, hanem tanítványainak száza tanúsítják, hogy Szegedy-Maszák úr sanda utalásaival ellentétben Görömbei nem a paraszti irodalomra alapozott élet- és műismeretet tanított, hanem az Egészet. Felvidéki kitekintésben Dobos Lászlótól és Gál Sándortól Grendel Lajosig és tovább. Erdély–Vajdaság szellemvonalában beszélt a Duna-medence XX. századi magyar íróiról. Igaz, Görömbei szempontjai között az erkölcs és a pontos emlékezet is szigorú eloként működött. Esendősége volt, hogy morálfogyatékos szerzőkről és művekről szólva szigorúan, olykor indulatosan beszélt és ítélkezett.

S még annyit: a hetvenes évek második felében a párt felügyelte közoktatás gimnáziumi magyar irodalom történetét nem Czine Mihály és nem is Görömbei András, hanem Szegedy-Maszák Mihály írta kollégájával, Veres Andrással.)

FÉLNÓTÁSOK FARSANGJA. Az esztendő forgandóságában képek elevenülnek előttem: Nyakó István képviselő úr kezdte február elején. Öntudatosan menetelt két tucat hívével a székesfőváros felé, s az éhségvezér útközben betért egy fürdőző hotelbe

is; hadinépét nézve Arany János nagyidai cigányainak hadakozása is komoly történe-
nek mutatkozik. Horváth Csaba egykori főpolgármester-helyettes folyamatosan kárál-
ja: Tarlós István három esztendeje csődbe kormányozta a fővárost. Akár egy félnótás.
Ártatlannak meredt butaságában szeme se rebben, hogy Demszky Gáborral közös
életművét, a BKV, a közműcégek avilági osztozkodásait, a négyes metró, a Bálna, a Rác
fürdő építésének botrányhagyatékát épp Tarlós és társulata rendezi. A főrendőr,
Gergényi semmire sem emlékszik; ha vetítik, hangban idézik osztagainak gyalázatos
bestialitását – fagyasztott elméje változatlan. Kókának is elhomályosult az ingatlan-
üzletek felelőssége. Tán előrelátóan zárták be Lipótot, mert amnézia-kúrára utalható
figurák lepték el a bíróságokat és a híradásokat. Libás cégéretől Bajnai nem menekülhet.
Valamennyi vidéki jelenését, menetelését gágogás kíséri, s a tragikus múlt mára ab-
szurdba fordult: szatmári haknijának szárnysegédje, a pártok közti bolyongó, korábban
az MLSZ jogi okosa is, Helmezy László közölte: feljelenti a tüntetőket, mert szándéko-
san gágogtatták a libákat, s „ez állatkínzás”. Potomság, hogy a szerződött tenyésztők
szándékos elvetemültség folytán nem kapták meg járandóságukat. Gágogás helyett csak
hápogunk: a dombóvári polgármester, akire milliós vesztegetés bizonyosodott, tovább
is vezetheti városát. Egy másik város korábbi alpolgármestere, sok milliós ingatlanok
szélhámosa, harmadjára kezdik a perét. Ügyvéd, nagy köre van híveinek, így kistérsé-
gi érdekeltsege szakmai alapon üzemel. A szélhámia, az orcátlanság radikalizmusa és
a független, jogállami megfontolt ítélezés között a szeme-kötetlen Mihály arkangyal
mérlege alaposan kileng.

BESZÉLŐ DISZNÓ című Moldova-könyv új kiadása a kirakatban. A belügyi levél-
tárból tudjuk: egykor a *Kortárs* szerkesztősége nem közölte, mert Orwell sugallata oly
nyilvánvalónak mutatkozott, hogy esztétikai gondok fölött erkölcsi, bírósági kérdéseket
is érintett (ÁBTL O-18657. 1977. június 18-ai jelentés). Moldovának most nem kéne ihletet
meríteni az *Állatfarm*ból. Mert eredeti Hungaricum: Gyurcsány Ferenc. Aki világszám;
felforgatta az országot, továbbállt, aztán két évi pihenő után pártjából is kifarolt, s most
a baloldal szétverésén fáradozik. Nappalozik az oktatási minisztérium előtt, s éjszakázik
övéivel az Országházban. December elsejei pontok: Mit kíván Gyurcsány Ferenc? Az
egyházak támogatását megvonná, s a határon túli magyarok szavazatát is eltörölné.
Akár a nyugdíjpénztári rendet. Megannyi pont – a lumpenek pártját programozza.
Gyurcsány kórisméje láttelele Kádár János Magyarországnak: technikusai képzettsége,
KISZ-karrierje, dolgozatíró szélhámiaja nyomán díszpéldánya a nemzettudat-fogyaté-
kos generációnak. „Marxilag képzett hazaáruló”? (Illyés) „Rólunk ez lepereg” – mond-
ja „büszkén” (december 2.). Elvakult, aki még politikai önérdékből sem mélyül el a XX.
század drámájában. Sütő *Pompás Gedeonja*: örökösen megváltáskényszer zakatol az el-
méjében: blogon üzen egykori harcostársainak; a bíróság bejárata előtt mártírságát ala-
kítja és az igazságszolgáltatást fenyegeti; naponta nyilatkozik, szórakoztatja a médiu-
mokat, a Nyírségtől Zaláig járja az országot, gyűlésezik. A nagyvégre elkezdett 2006-os
bestialitás dolgában Gergényiék perében egykori szavait idézték: köszönte a rendőrség-
nek: „...hogy megvédett engem”. Őt, a demokratát, aki jóváhagyta a lövetést...?!? Klubok,
művelődési házak bejáratánál a ráfröccsenő köpések csak bátorítják küldetéstudatában;
feljelent, és az „IGASSSÁG” mellett tanúskodik akár New Yorkban is.

Orbán-komplexusa és a hatalommámora élteti: vagy ismét miniszterelnök lesz,
vagy idővel (2018 után?) megháborodik. A becstelenség virtuóza – milliárdos, de men-
sevikként is velejeig bolsevik. Bolondját járhatja Bajnaival és Mesterházyval október

23-án, s ha előbb nem, hát a Műegyetem előtti népfrontiság igazolta: így, ahogy vannak, együtt alkalmatlanok a kormányzásra. Több mint egy évtized után annyi Gyurcsány, ismeretük ne legyen, hogy gyanítsák: egykori elvtársuk közös meghajlás helyett, egyedül viszi a tapsot? Talán ebben lappang a Gyurcsány-kör magyarázata, hogy Őszdön is nyáji ámulattal, megbűvölten hallgatták. Olyannyira, hogy egykori serege érdemben hét év múltán is hallgat a zárt termes nagymonológról. Jobb esetben röstellik magukban. Még Schmuck Andor volt legkülönb; nem kapott Gyurcsány horgára.

Ezért szükséges új időkben új nemzedékben szerveződő fiatal s korszerű baloldal, mert a mai társaságot Mesterházyval együtt összetartja az, hogy önbecsüket felőrölte a nyolc év és Őszöd, amitől nem szabadulhatnak a jövőben sem. Hozzá: Sukoró hercege nézőtéri szcénával is emelte az októberi ünnep méltatlanságát. Ami már a botrány radikalizmusa volt, a dagad erekekkel rekedten rikoltozó szónok vezérségi mámora. Ott ágált a folytonos elnöki, miniszteri bukásokban fáradhatatlan Fodor Gábor, aki egy emlékezetes gondolattal, beszéddel még nem tudott előállni negyedszázados politikai hullámvasútján. A „liberális értékek” – mondja több mint két évtizede, de hát ebbe rogyant bele pártelnökként is. Összefogást próféciaál, hogy a liberális értéktelenségek képviselőjében újra parlamentbe kerüljön. Talány, kiből sereglük pártja. Körbenyilatkozza a médiumokat, de bujdosik, ha egykori pártjának félmilliárdos adósságáról kérdeznék, mert aláírása szerepel az ingatlanvásárlási iratokon.

Tébolyos maszkaró; politikai provincia pontosabban. Nem hallani egy átgondolt javaslatot, baloldali tervet az ország javára, s jobb esetben néhány tízezer hallgató csöcselékésítésével programjuk kimerül Orbán Viktor eltakarításában. Gyalázkodnak, szennyes feliratú táblákkal menetelnek, s a miniszterelnök hungarocell szobra darabolásának kéjmámorával a politikai kultúra infernójába jutottunk. Olyannyira, hogy a hamis kampányfilmek fesztiválját is megrendezhetnénk. Baján például. Hogy a roma műremek miként készül? Gyanakvásunk csaknem bizonyosság; mert a Gyurcsány Ferencet érintő, évtizedes és nem tisztázott stiklijekinek dramaturgiája van. Az elbolyongott ceglédi kisgyerek; a ligeti pisztolyos merényletkísérlet; a Teve utcai székházra lőtt golyó, Kádár János éjszaka eltüntetett koponyája... – megannyi Trükk. Országot bolydító események, amelyek történeleiről semmit sem tudunk, mert alighanem a Laborc-Szilvásy-féle titkosszolgálatok védnökségével készült commédia dell' arte-fesztivál.

Ám most a bajai művészkedésről. Amint kiderült, hogy pártjának embere főrendezője a dilettáns lesialkotásnak, Gyurcsány Ferenc másnap reggel vizsgálat, tisztázás nélkül közölte: szervezetéből Kőrösi Gusztávot eltávolította. És Gusztáv nem háborgott „volt” elnökére. Azonmód a szocialistákra hivatkozott. Mint a tavaszon, heteken át bolondult a médiumok világa: akkor az őszödi beszéd ügyének legújabb változataként: egyik DK-tag, Szabó Bálint sejtetően közölte a nyilvánossággal: ő tudja a mester égi szózatának valós útját. Hetekig téma – és semmi. Most se másként: a bajai botrány nyomán, amint embere bepiszkolta a szocialistákat, a DK vezére együttérzéséről biztosítja a szegfűsök első emberét. Mint a dilettáns terroristák; Orbánt Viktor pártját akarták aknásítani, s magukat robbantották? Ugyan már...! Gyurcsány alsó szinten régi szocialista vonalán helyeztette el a robbanó töltetet. Hogy Mesterházyt és vezetését szaggassa. Sikerült is, mert újra feltűntek a leharcolt élvezérek. Ildikó, Laci bácsi, meg „szakértőként” újra emlegetik Podolák elvtársat, aki a csepeli belgyilkosság titkainak tudója lehet, de miért is vallott volna? Ő se tud semmit, pedig vele utoljára beszéltek... Egy exhibicionista ámokfutó elébb az országot omlasztotta össze, most programos eltervelt-

séggel szervezi a baloldal káoszát. A végkimerülés jelei: igazán már csak a maguk felszéletésére van erejük és leleményük.

És még Magyarország vezetését sóvárogják.

Az persze talány, hogy elsőként Farkas Flórián miért nem háborodott fel a bajai hadművelet ügyében, amely a roma társadalom becstelen lejáratásának botránya is. Akár a sárga csillag mint jellemező kellék: a történelem tragédiájának jelképe, amit a Horthy-szobor elleni tiltakozás dühében a politikai hecc hétköznapi jelképévé silányítottak.

Minden eladó, hazugság, csalás, utcai rögtönzések szennyes folyama fullasztja napjainkat; elmeháborodásig tébolyosodik a forgatag. Akár jöjjön a káosz is, csak Orbán Viktor és pártja takarodjon. Vigyázat! Mert az eszelősen megélt esztendő azt is ígérheti, hogy Baja, Kisléta, Fót: próbák sorozata, hogy nemzetközi elterveltséggel, visszhangját is szervezve, anarchiába fullasszák a tavaszi választást, hogy a polgári párt vélhető sikerét hiteltelenítsék.

HAJRÁ MAGYAROK! Igor Janke könyve Orbán Viktorról Szalai Attila és Szenyán Erzsébet fordításában megjelent magyarul is (Rézbonc Kiadó, 2013), miközben az angol és német fordítás is készül. Jelentésem tény, hogy lengyel az, aki gyűlöletmentesen, de nem udvari elfogultsággal, hanem tárgyyszerű szeretettel írt a magyar miniszterelnökről. *(A nyugati lapok szándékosan hamis idézeteiből is kitűnik: a vértolulósó hűség árt Orbán Viktornak, árt kormányának és az országnak is. Mert annak a fordulatait, aki förtelmes jelzőket géppuskázott cigányügyben vagy más társadalmi kérdésekben napok, hetek múltán osztrák, német, francia lapok a miniszterelnök nyilatkozataként idézik. Ki Ő? Illyés képével: az Örökös Túlzó. Egykor például Csoóri Sándorra füstölögte alantas fordulatait, aztán 2002 decemberében Sütő Andrást piszkolta, mert a szatmári RMDSZ-kongresszuson mellé ült Medgyessy Péter, de Örökös Túlzó akkori lapja nem közölte az író választát, mely cáfolta elvadult vélekedését. Kolumnás cikkben szidta már Tamás Sándort, az erdélyi Kovászna megye tanácselnökét is. A stíl hasonló, mint Észak-Erdély visszatérése után; a pesti urak mondják és diktálják Erdély tennivalóit, s osztják a rangokat. A nagy örömök után gyorsan keserő'be fordultak. Mert a pesti kivagyiságból Erdély kezdett csömörölni. Túlzó úr higgadt vérnyomással Ángyán Józsefet vagy a hazai szocialistákat nemtelen jelzők nélkül is kritizálhatja. A polgári stíl önmérséklet is. A mindenkori megmondó korábbi piszkolódásaiért Csurka Istvántól bocsánatot kért 2011 telén az Echo televízióban, Csoóri Sándortól, Sütő Andrástól nem. Eleddig folytonosan szitkozódott az RMDSZ-re, de most erdélyi ügyekben csöndesebb, mert áthangolódás mutatkozik; egyik-másik kedves embere pártjával még egy százalékot se ért el. Követni őt hazafiság jele: rendületlenül áll a vártán, és tűzön-vízen menetel a néppel.)*

A lengyel szerző nem tagadja Orbán Viktor iránti vonzódását, ám a miniszterelnök hívei, munkatársai mellett politikai ellenfeleinek véleményét is beépítette munkájába. Janke bevezetőjében tudatja, miért is kedveli Orbán Viktort: „Látomásos politikus, aki hatékonyan igyekszik véghezvinni nagyszabású elképzeléseit. Van mersze szembe menni a közvéleménnyel. Bátor ember, és tisztában van a politika működésének törvényszerűségeivel. Azon van, hogy visszaállítsa a politika eredeti lényegét, hatóerejét.” A kötet címe metaforikus, arra utal, hogy Orbán Viktor futballmámora miként tágult, emelkedett-formálódott Magyarország, a nemzet megújításának tántoríthatatlan szolgálatosává. A gyermekkori emlékek, a Bibó-kollégium érlelő esztendői, a lengyelországi események, a Fidesz megalakításának története, Orbán vezetővé erősödése, stációi történetekben, dokumentumokban tárul fel az olvasó előtt. És tetőzik ama beszédben,

amely ma is kísértetként járja be a liberális-baloldali nagyvilágot. Amely jóval többről szólt, minthogy '56 jelszavát visszhangosította volna a „Ruszkik haza!”-címetes útilapival. Mert beszédben Orbán a bolsevik módszer máig ható módszerét dermesztő pontossággal megvilágította Rajk temetésének napját idézve: „...a Szabad Nép öles betűkkel hirdette címlapján: Soha többé! Csak három hét telt el, és a kommunista párt ávéhás legényeivel békés, fegyvertelen tüntetők közé lövetett. Két év sem telt el a »Soha többé!« óta, és az MSZMP Rajkéhoz hasonló koncepciók perekben ítélte halálra ártatlannak százait, közöttük saját elvtársait. Ezért nem érhetjük be a kommunista politikusok semmire sem kötelező ígéreteivel.” Igor Janke ama történelmi napokban, 1989 júniusában Pesten tartózkodott, s leírja, hogy a lengyel ellenzék vezére, Orbán ikonja, Adam Michnik „durván káromkodott” az ifjú magyar radikalizmusán. Feltette volna? Aligha; Michnik már tudta, hogy a békés bolsevik és a liberális összetartozik. Szózatában a fiatal demokraták vezére viszont a függetlenséget kiáltotta. Orbán öntudatos és gyanútlan volt, Michnik pedig már a '68-as párizsi felforgatók győzelmét spekulálta Kelet-Európában. Vagyis: remélte, a liberálion erők uralja Lengyelország és Magyarország politikai életét is. Amint Kis János, Konrád György, Magyar Bálint, Pető Iván, Tamás Gáspár Miklós... (stb.) is így képzelte és gyakorolta hatalmát, befolyását, csaknem két évtizeden át.

Azt már mi jegyezzük meg: Michnik úr azóta se változott. Lankadatlan Orbán Viktor piszkolásában, mint főszerkesztő talán a kelet-európai országok között leginkább ő, aki varsói lapjában szívós tervszerűséggel támadja a miniszterelnököt. Michnik újságjával együtt se tétel persze, mert a magyar-lengyel kapcsolatok változatos és nemes alkalmai szerveződnek állami, művészeti, egyházi vonalon éppúgy, mint a polgári összefogás terén. Alighanem Michnik úr tudatalattija fáradhatatlan: azt az 1989-es beszédet sosem feledheti. S főként azt, hogy Orbán Viktor bátorsága beigazolódtott.

Árnyalatosan ismerteti a szerző az Orbán vezette Fidesz politikai szerepét, bár az 1990-es júniusi trianoni emlékezet körüli heccet és a parlamenti kivonulást nem említi, de azt igen, hogy a madarasok által szervezett taxis puccskísérletet a Fidesz nem támogatta. Mert a demokrácia megbuktatásának merényletét látta benne. Idézi a szerző Orbán Viktor cikkét a *Népszabadság*ból is, mely az MDF-kisgazda szövetség, a keresztény-nemzeti gondolatot képviselve, nemzedékek harcát fejezte ki a fiatal pártvezérben. A pécsi kongresszuson 1992 februárjában pedig a kormányzó pártok „görcsös nemzetieskedése”-ről beszélt, mely „idegen a Fidesz tagságától”.

De lám, Zrínyivel szólva: az idő nevel magos fákat!

Elbeszéli a lengyel szerző, hogy az SZDSZ halálos ölelésének veszélyében pártját Orbán Viktor miként hangolta át. Amely a belső egységet is roppantotta, hiszen mások mellett, szellem- és harcostársának tekintett Fodor Gábor is átigazolt. Ezzel Orbán megszűnt a liberális és baloldali médiumok sztárja lenni, s két évtizede infernalis mélységből öntik rá a szutyoklevet. Nem őt jellemzi ez, hanem a közírás, a médiumok és a politikai nívó szakmai és erkölcsi silányságát. 1994 után változatlan bizalomban, de az elsorvadtt képviselőcsoport vezetőjeként lett világossá előtte: más változásokat megélt kelet-európai országok nacionalista-bolsevik politikájával ellentétben nálunk nemzetméretű a csalódottság. Mert a történelmi emlékezet, a trianoni szétvetettség, a Gulágsors, '56-os szabadságküzdelmünk és a megtorlás anatómája százezrek lelkét, sorsát változatlanul jelen idejű fájdalomként nyomasztja. És egyre áporodott a kibeszélhetetlen múlt. Valóban igaz Illyés Gyula naplójegyzete: „Marxilag képzett hazaárulók” ural-

ták az országot, s hangerőben a régiék ma sem csöndesülnek. Orbán Viktor tervszerű elgondolással tágította politikai horizontját, s az ő büntetése (?) politikusi próbatétele: amit ifjú Fidesz-vezérként 1990 után ironikus mosollyal szemlélt és véleményezett, az az 1998-ban szövetségbe kényszerült vezetni az országot. Fontos s eddig nem érintett életfejezet: Igor Janke arról is beszámol, hogyan Orbán Viktor ateizmusa Balog Zoltán hatására miként fordult a keresztyén hit mélysége felé.

ÉRDEMES KUDARC Most hagyjuk el Igor Janke életrajzát, a politológiai elemzés folyamát, s valamiképp magasabb szempontot sejdítve és bevonva, mai távlatból értelmezzük a 2002-es és a 2006-os választási kudarc következményeit. A zsolttárossal szólva: próbáljuk a „siralmat vígságra fordítani”. Mondhatjuk persze, ha a második fordulóban Csurka István visszavonja jelöltjeit, akkor a polgári párt nyer, és az ibolya-illatosított MDF-fel kínlódik tovább? Nem kellett kínlódnia, mert a restauráció ismét beütött. S ami 1990-ben „forradalom útján nem következett be” azt 2002 után a szociális-madaras szövetség állhatatos ön- és közrontással beváltotta. Ebben persze Gyurcsány Ferenc mint gyorsító részecske Orbán Viktor erősödését segítette. Szükség volt arra is, hogy egy újabb ciklusban végzetesen bebizonyosodjon: a „marxilag képzett hazaárulók” tolvajlasi és síbolasi mániájukban már egy valamirevaló építmény életre hívására is alkalmatlanok. A határon túli magyarság büszkén vállalt hanyagolása s a Laborc, Szilvásy, Galambos, Bene, Gergényi (stb.) nevével elhíresült szolgálatokat s az ország becsületét a politikai és a hétköznapi alvilágba züllesztették. Orbán Viktor hívei és hálózata egyre erősödött, s ebben a táborszervezésben a 2006-os bukással csak tovább gerjelt a hangulat, mert Gyurcsány Ferenc őszödi zárthelyi nagymonológjának időzített nyilvánosítása forralta az indulatokat. A TV székháza előtt alighanem a titkos-szolgálat által is szervezett tébolyórak (ne feledjük: Gyurcsány harmadnap Putyinhoz utazott!) előjátéka volt Demszky Gábor újjáavasztásának igazolására (rend kell a fővárosban!) és ahhoz is, hogy majd az 2006. október 23-ai embervadászatot előzetesen igazolja.

A SIRALMAS IDŐ ugyan tartósodott, de a madarasok szárnya vesztetten, megsemmisülten hullottak alá, s a szegfűsök is végzetesen fonnyadtak. A kétharmadért meg kellett szenvedni. És most szenvedhetnének a szocialisták, de úgy tudják a helyes utat a parlamentben és a sajtóban, televízióban, mintha közük se volna az országveszejtő nyolc évhez. Nézve, hallgatva őket, demokráciapróbáló, radikális kérdés: egy kudarc-politika ugyan mikor semmisítheti meg képviselőit? Felesküdték az ország javára, s nyolc éven át igazoltan ország- és nemzetrontó intézkedések zuhatagában kormányoztak. Egy családi háborúságban, ha túrhetetlen a helyzet, a gyermek védelmében a bíróság távoltartási végzést mondhat ki a vétkező szülővel kapcsolatban. Ami 2002–2010 között történt, az az ország gazdasági és morális züllesztésében tényekkel, számszerűen igazolható. Felelősei közügyekben életfogytiglani némaságra érdemesek. Képzettség, kulturáltság nélkül csak a hatalomra szervezkednek ma is.

Orbán Viktor „látomásos politikus”, írja Janke; nem magáért a hatalomért, hanem a „csapatért”, kitágítva: a magyarság, a nemzet sikerét vágyva (holnapért?, holnaputánért?) kezdett egész pályás támadásba és áthangolásba. Többszöri kudarc után kegyelmi idő adatott neki, azaz: az Írásban mondott „rendelt idő” következett 2010-ben. A fordulat hajnalán, 1990 után nem történt fordulat a lelkekben. Találó észrevétel, amit Orbán Igor Jankénak mondott a lengyeleket nézve: sugárzik rólunk az öntudat: „Nézzé csak meg, hogyan járnak a magyarok! A többségük úgy lépdel, mintha nem volna

egészen biztos benne, hogy jó irányba tart. Azon méláznak, hogy egyáltalán van-e értelme odamenniük, ahová igyekezzenek. Bizonytalanok és fáradtak. Látni a mozgásukon. Lerí róluk, hogy nem hisznek a jövőjükben.” Orbán bátran és hittel lépdél, s vezeti kormányát. Már valóságban is sejlik a látomás: a pénzügyi, gazdasági omlottságból verejtékes, sietős törvénykezési viták, újjáformázási kénytelenségek terhével, a tápász-kodás közepette sorrendet állított: a család, a gyermek, a tanügy sorskérdés a magyarság holnapját tekintve. A nagy család, a nemzet összetartozásának törvénykezési és lelki gondozása is változatos fórumokon, szervezetekben elkezdődött. Azt is tudta: a föld ügye is honi gazdák körében válhat a gazdaság vívőerejévé. Hatalmas összeget terel a sport támogatására, stadionok épülnek, s nem azért, mert a futball a legkedvesebb, hanem a közösségi otthonteremtés építményeit vizionálja bennük: ahol a kedv és az életbizalom akkumulálódhat közösségi méretekben. Úszás, atlétika, sakk s annyi más sportág évekre tervezhet, mert tartós anyagi támogatás ígérkezik. A Mátyás templom megújulása, romjaiból feltámad a Várbazár, az Erkel Színház újrainyitása, a megszüpült Zeneakadémia a kultúra, a művészet életében azt is jelenti, hogy a sokaság új terei nyíltak meg. A Kossuth téri hadművelet is javítja az építőipar hervasztó mutatóját, mélygarázs épül, Károlyi Mihály szobra Siófokra került; s a mostani Kossuth Lajos kompozíció is távozván, csonkolt vidéki száműzetéséből a régi csoportos alakzat tér vissza – alighanem majd esztétikai, mű- és történelemértelmezési vitákat lobbantva.

(Az 1927. november 8-án avatott Kossuth-émlékmű, Horvay János alkotása, mely elől a kormányzót és mellette minisztereit formázta. Móricz poétikus cikkben a Magyarország 1927. november 26-ai számában Kossuth történelmi alakját idézte, s a szoborról így írt: „...ott áll egy új, szomorú Kossuth-szobor, bánatba merülve és magába süppedve mind egész vezérkarával... Adja Isten, hogy ez a kifejezés ne legyen a jövő szimbóluma, hogy ez a szobor ne jelentse azt a tragikus sorsot, hogy a magyarság a Duna-Tisza síkján csak örök kezdő, örök álmodó lehet, de végrehajtó, alkotó soha!...” Móricz Naplójában már a szobor hátsó alakjairól medítált: „Ez a csoport a Világos utáni hangulatot tükrözi; az öreg zászlótartó úgy huzza a zászlót, mint az Ej uchnyem vontatós...” A diák és a harcos látványáról is olvasható Móricz jegyzetében: „Ennél nagyobb hazaárulást szobrász még nem követett el. Még a karon ülő csecsemő is megtört és angolkóros lett a hazafi letörtségétől. A fiatal férj, akinek vállára borul felesége, s még a rózsát emelő gyermek is, négyéves korát meghaladó gyásszal néz maga elébe, hogy mért született magyarnak. Egy fiatal férfi van összesen, aki szembefordul a végzettel, s emiatt kevéssé gyöngéden karolja fivérért, aki bal keze mutató és középső ujjával vért ereszt az eső festői közreműködése folytán.” Móricz szívszűrés részletességgel jellemzi az alakokat, arcokat. Az öregről: „Egy paraszt nem így török meg. Egy paraszt nem érti azt annyira, hogy neki a faj végzetét kell cipelnie Krisztus lobogója alatt. Még a hasizmok kidudorodása is túl intelligens.” A kompozíció egészével kevésbé kritikus Móricz, de: „Nézz még egyszer erre a birka fejű kis dobosra, mi baja lehet, mikor oly szépen van megkötve apró csokornyakkendője, amit a belvárosban vettek neki. Ezt szerető kéz kötötte meg, hát mi lehet az arcán, ha nem az, hogy 40 fokos lázzal, hideglelésben kényszerítik dobolásra. S az van aláírva: »A Kárpátoktól le az Al-Dunáig / Egy bős üvöltés, egy vad zivatar! / Szétszórt hajával, véres homlokával / Áll a viharban maga a magyar. Petőfi.«” Naplók, 1927. november 6. után.) Lám a bethleni ígéretes időkben is – világsi bánat...

Korábban Orbán Viktor érzékelhette: az MDF-s értelmiségiek, kik ugyan szavazói, hívei lettek, fanyalogták, fanyalogtuk kormányzását 1998–2002 között: a gazdaság moccantása mellett jobbára építményekben, rendezvényekben látta a művészeti ügyek sikerének ígérését. Szellemi emberekkel alig találkozott, keveseket ismert, a szembesí-

tő disputáktól tartott (?); nem tudhatjuk, de az bizonyos: a politikában illetéktelennek vélte őket. S alighanem véli ma is, sok okkal, az illyési **Bölcsek a fán**-képe formán lappanghat véleménye. A mosti fordulat: a Magyar Művészeti Akadémia megteremtésével azt üzenete, tessék, kormányozzátok magatokat, teremtsetek, dolgozzatok! Valóban, ebben nincs több dolga, legfőnnebb neki is gondja, hogy kormányzati felelőseit olykor cserélnie muszáj. Gyarapodott, de még kevés a erkölcsileg is hivatott, művészetközeli szakembere, mert akik körötte zsongnak, közülük több öt hitelteleníti. A pénzügyi és gazdasági rendteremtés igényében az emberek megélhetési könnyítésének jelei már mutatkoznak. A Visegrádi négyek helyzetének erősítésétől és Portugáliától Nagy-Britanniáig s tovább Kínáig és Japánig nyitó diplomáciai kezdeményezése is az említett látomássorba tartozik. Abban is fordulat mutatkozik, hogy korábbi kormányzása idején a külföldi kulturális intézeteket inkább kénytelen adottságnak tekintette, most Tokiótól Zágrábig egymást követően nyílnak meg a művelődési-kereskedelmi központok. Ami a klébsbergi gondolat újkori, cselekvő változatát igazolja. S hogy a bankok és a túlhaszon mámorába révült külföldi érdekeltségek, az internacionalista hatalmi körök ellen kemény küzdelembe kezdett, kifejezi: kormányfői tisztségében 1989. június 16-ai beszédének szelleme vezeti.

Azaz: a „gyötörtetés” után a magyarság szuverenitása visszaszerzésének akarásában elszánt. Hibáit persze hogy észleljük, talán túl erős menetet diktál, törvények, döntések fércelése, folytonos igazítása olykor a rögtönzés kényszerét sugallja. S tán ezért a kormányzati döntések nemzetközi átláthatósági mutatója szerint hátul menetelünk. Jóindulattal se tudjuk követni a trafikpályázatok állását; aztán: miért kellett hosszabbítani az alkotmánybírók évhatárát? Talány, hogy külföldön dolgozó honfitársaink miért nem szavazhatnak levélben? Olykor a hallgató és távlatos furmányossága hiányzik: 2010 nyarán két hétnyi türelem – és a felvidéki magyar párt sikerét jelentette volna. Villamoson, utcán, kocsmában a kormányfőt szidják akkor is, ha vele azonosított tisztviselők blamálgák, alvezetők, erőszakos, úrhatnám hivatalnokok történetei... – erről Tamási Ábele így vélekedett: „...mi mégis tűrjük a rablók sétifikálását, s alkalmas időben sem játsszuk a törvény kezére őket, hanem ellenkezőleg: dugdossuk és melengetjük, akkor mi is cimboraságba esünk.” S ha nem dugdossuk? Sukoró, a moszkvai kereskedelmi központ, Hagyó Miklós és hálózatának üzelmei... – utóbbiban Demszky Gábor felelőssége szóba sem kerül. Budai Gyula 180 panamagyanúval szolgált az ügyészségnek, de úgy tűnik: fokenként a törvénykezés lomhasága, s a merőben eltérő „független” ítékezés folytán a kormány kerül „cimboraságba” a közember előtt. A 2006-os őszi bestialitásokról tévében rádióban és vallomáskönyvében Völgyesi Miklós részletesen elmondja: micsoda szándékolt eljárási hibákkal is szabotálják a drámai napok tisztességes és széles körű felelősségének tisztázását. Hogy például a parlament hiába hozott semmisségi törvényt a korábbi ítéletek dolgában, a közreműködő bírók az Alkotmánybíróságtól kérték az alkotmányellenesség kimondását. Az ÁB pedig hosszú időn át „szabotálta” a döntést. Völgyesi összegző véleménye: számos, társadalmat nyugtalanító kérdésben egyes bírók és bíróságok „akadályozzák a méltányosság és az igazság érvényre jutását” (*Aki feljelentett egy miniszterelnököt*. Mezei Károly beszélgetése. Kairosz kiadó, 2013).

Oldódni látszik a tartós üzemzavar, a konok elzárkózás az RMDSZ-től, amely 2012-es parlamenti választásokon is igazolta: az egyetlen súlyos magyar politikai erő. Tőkés László alakulata egy százalékot se ért el, Szász Jenő korábbi pártja el sem indult; vagy-

is a székelyek nem óhajtják őket vezetőnek – a demokrácia jegyében sem. S hogy 2013 nyarán Kelemen Hunorral tárgyalt Orbán Viktor: azóta az RMDSZ vezetése is méltányos hangoltságban, súlyához méltóan szerepel a hazai állami tévében, rádióban, a kormányközeli lapokban. Reményünk, hogy törvénykezés és állampolgársági kötődés megerősítéseként a Bethlen Gábor-i gondolkodás immár nemzetpolitikává emelkedhet. Orbán Viktor erős pártot, üzembélyes koalíciót és kormányt szervezett és vezet. A korábbi vereségből tanult: a tényeket folyton mondani kell! Ha jól számolom, párt és kormányzati megbízottként öt szóvivő váltja egymást, magyarzza a rendelkezéseket, válaszol az ellenzék valós vagy hamis támadásaira. Imént Ábel említettem; a regényben újságcsinálási lázában Garmada úr mondja a havasi legénynek: „Ha az ember kitalál valamit, az már igaz! Tehát újságot fogunk csinálni.” Csaknem száz év múltán azért nagyot romlott az ábeli képzeletvilág, mert aki műveletlenségre is alapozottan valamely pénz vagy politikai érdekkel szándékosan hazudik, az is lap-hírportál-tévé teremő hatalmat biztosít. Cikkek, tudósítások százai igazolják: nyugati és amerikai hírharsonák, honi ihletők sugallatára, szervezésében, is fáradhatatlanul az antiszemitizmus, a rasszizmus rágalma és a diktatúra vádját ontják Magyarországra és kormányára. Úgy tűnik, hogy ebben is javul a kormányzat; Kumin Ferenc vezetésével éber társaság a nemzetközi médiatámadásokat diplomáciai hangoltságban szívósan figyel és igazítja.

Semmi önsajnálát, folytonos ostromállapotban a folytonos éberség, tűzkészültség kötelező.

És erősebb önszigor is, hogy mártírkodás helyett emberi igazsággal, hitelesen bizonyítsuk életerőnket a nagyvilág előtt. Akár Ady ellenében is, aki „A hőkölés népének” látott minket, mert: „Önerejét feledte mindig.” Az önerőség feltámadásának gyönyörű példája a Csizmadia László, Fricz Tamás és a Széles Gábor vezette sokszázezes Összefogás-menetek ereje, mely október 23-án is a polgári méltóság erejét sugározta.

Feltételezett választási siker esetén sem lankadhat a miniszterelnök figyelme. Mert a sokaság táborában sokirányú érdekeltségek és az önszerző akarások a centripetális erő gyorsulását veszélyeztetik, azaz a polgári párt győzelmét könnyebb lesz újra megszerezni, mint az idő múlásával ernyedését, kopását akadályozni. *(A hívek, a harcostársak jóllakottságáról II. Rákóczi Ferenc is értekezik. Emlékiratában felidézi: a szabadságharc hanyatlásának jelei már 1709-ben mutatkoztak: „A nemesség napról napra jobban visszanyerte hatalmát jobbágyai fölött, és elvette kedvüket a háborútól, hogy saját hasznára dolgoztasson velük... Azok, akik zsákmányt szereztek, inkább azt akarták élvezni, mintsem hogy a szabályzatokban előírt és fáradtsággal járó fegyelemnek vessék alá magukat.” Igen a „saját hasznon”, amelynek érdeke s bírása ártó, rongyoló, bomlasztó erővel a legnemesebb törekvéseket, kormányzásokat is a züllés irányába mozdíthat. Gyakran alig érzékelhető az önporlasztás folyamata, s a publikum már csak az romlottság bizonyosságát érzékeli. Erről a mulatságosba is forduló változásról a régi-régi időkben beszélgetvén, Harag György egy színházi példát említett. Történelmi darabot játszottak Marosvásárhelyen, amikor a hős a színpadra toppant, veretes monológjába kezdett. De nem érzékelt, hogy palástjának szegélyére állt, s amikor lépett egyet, mozdulatát enyhe hajlásban könnyítette, aztán újra lépett, beszélt s tovább görnyedt; mire a színpad közepére ért már törpeként ágált magasztos küldetéséről. Általános kacagás kísérte a zsugorodó népműtőt. A hatalom ártó, emésztő természetére Bornemisza Péter Magyar Elektrájának záró pillanata is figyelmeztet. Móricz átdolgozása és Kerényi Imre 1987-es rendezése is éppen a legfontosabbat mulasztotta, amikor a Mester aggodalmát elhagyta az előadásból. Midőn a világrend igazságát helyreállító Oresztész bevonul a palotába, a Mester így szól: „...ettől féltem ezt is: hogy ő is bolondságába*

elveszti magát. De elmegyek el' be hozzája, jó tanácsot adok nékie, hogy erősen megőrizze magát ez veszedelmektül, jámbor és tiszta életű legyen, igazán kegyelmesen éljen, ha úgy nem akar jární, mint az ő elei." Az önfeladó lakájság ártó voltát tragikus mélységében mutatta meg Illyés Gyula Kegyenc című drámájában. Hosszan tartó élete van a vezetőnek, ha hiteles személyek kritikáját igényli, és megfontolja döntéseiben. Udvari bolondok igazmondása népmulattató jelenet mesejátékok vidámitására.)

Nézem Orbán Viktor arcát a kötet borítóján: egykor sötét haja kese őszesbe fordult; sima homlokán ma keresztben és hosszában ráncok hullámzának, fölényes tekintete bensőségesé válogott. Szelíd mosollyal tekint a távlatba, ahogy a lengyelek példájára a magyart is szeretné látni. Amilyen nemes harciassággal Brüsszelben 2012-ben, majd 2013 júliusában Strasbourgban nem magát és kormányát, hanem a magyarságot védte, sugallja: tehetséges politikus, államférfi vezeti az országot. Brüsszelben a folytonos végkiárúsítás szatocsai kelletik az egyre silányodó árut. Sértettek és visszaszertenek, mert Orbán Viktor mer ellentmondani, és nem sikerült megbuktatni. Otthona menedékház, a hétköznapi forgatagát órákra odahagyva, szerettei körében pihen, amikor is a közélet kizárva! Folyamatosan erősödni, újulnia kell, mert húsz esztendeje a gyűlölet habzó árja teríti be minden megszólalását, gesztusát. Családi életét hasonlóan, ha gyermeke születik, vagy leánya esküvőjét rendezik: asszonytársi erő szükséges, hogy lélekkel is győzze a küzdelmeket. Szava nincs a gyalázkodásokra, embertársai iránti mindenkorai tiszteletben Orbán Viktor állhatatosan hív vezető, az Írással mondhatja: „De mi nem vagyunk a meghátrálás emberei, hogy elveszünk, hanem hitéi, hogy életet nyerjünk” (*Zsidókhöz írt levél 10:39*).

MÉLTÁNYOSSÁGRA, belátásra Orván Viktor ez idő szerint aligha számíthat; az ellenvélekedők társadalma ellenségnek tekinti. 2013. május 5–7-én a Zsidó Világkongresszus Budapesten ülésezett, először Kelet-Európában. Miért e kitüntetetség, arra a sokirányú feltételezések sorában egyről: Lauder úr érdekeltsége, a sukorói beruházás ügye bírósági ítékezésre vár. Meghívottként a miniszterelnök is felszólalt a kongresszuson, de az antiszemizmus elleni határozottsága alighanem megzavarta Lauder urat. Mert a beszéd elhangzása után két perccel az interneten már megjelent Lauder úr sanda vélekedése Orbán Viktor szólásáról. Lauder úr bocsánatkérésre nem volt hajlandó a világhálón, ott, ahol méltatlanul nyilatkozott. A kongresszus után a hazai zsidó szervezetekben is fellobbant a harc: Köves Slomóval nem tárgyalt Lauder úr és a vezetőség, csak a Mazsihisszel, amelynek vezetőjét, Feldmajer Pétert leváltották. A Hír Tévé (*Versus*, Csermely Péter – május 19.) kérdezte az okokról, s az eltávolított vezető azt mondta, bűne: „Benyaltam a kormányfőnek”, vagyis: meghívta a kongresszusra. Egy vendég látó ország természetes gesztusa, ám ez Lauder úr hadműveletét megzavarta, s mint Feldmajer Péter mondta: szervezetében valakiknek érdeke, hogy a feszültséget gerjeszse a kormány és a magyarországi zsidóság között. Jelzi ezt az tény is, hogy amikor Lázár János bejelentette: a kormány 2014-et a Holokauszt emlékévének tekinti, a nagyvilág zsidósága köréből visszhangzott a kétely: nem őszinte az elszántság! Képtelen bizalmatlanság, amely előre jelzi: valakik elszántan érdekeltek a feszültség szításában.

Semmi nem számít? – a polgári pártot és a Jobbikot egynek láttatni a nagyvilágban? Csiholni az antiszemizmust, öngigazolásként? Abszurd üldöztetési kényszer. Tágabb dimenzióban: Izrael következetesen elutasítja Palesztína méltányos ügyét. Olyan gesztusok csak tovább komorítják a drámai állapotokat, hogy Izrael csaknem két éve nem jelenik meg az ENSZ emberjogi bizottsága előtt. Obama és Sarkozy is változa-

tos hangszerelésben minősítette Netanjahu stílusát. Amelynek legfrissebb viránya: atomművekben nagyvégre megnyugvás ígérkezik Iránnal, erre Izrael bejelentette: felhárító a megegyezés, s válaszként Palesztin területen nyolcezer lakás építését készíti elő. Állami arrogancia, mely visszamenőleg a Holokauszt tragédiájának mai sugárhatását világszerte gyöngíti. Mert a bizalmatlanság ellenszenvet, ingerültséget és viszontbizalmatlanságot gerjeszt Izraellel szemben. Amelynek következményei a francia, a német vagy az amerikai hétköznapiakban is éppúgy érzékelhetők, mint Magyarországon. Zsidó vagy palesztin áldozat, Szebrenyica, Vukovár, Szíria halottai...; az emberi szenvedés poklában nincs besorolási különbség. Sütő András ekként válaszolt, amikor az *Álomkormányzó* című darabjának vígszínházi előadása ellen nyílt levélben egy Nyugaton élő zsidó honfitársunk azért tiltakozott a *Magyar Hírek*ben a nyolcvanas évek végén, hogy a zsidó sors nem azonos a román diktatóri zsarnokságban élő magyarság lágeréletével. „A szenvedés nem kisajátítható!” – mondta az író. Minden emberi dráma, tragédia egyetemleges fájdalom. Ám vannak, akiknek érdekük, intézményes érdekelttségük, hogy a pusztító gyalázatok és a lelki sebesülések újkori osztályozás szerint soroltassanak be. Ebben a dimenzióban megrendítő, tragikus felismerés a hazáját sokféleképp piszkoló, Nobel-díjas, nagybeteg Kertész Imre felismerése: a Holokauszt bohóca lettem...

BÖLCSEK A FÁN. Nép- és országmentésbe zavarodó elmék tünetjeleit említettem az imént. Illyés Gyula komédiájába illő figurák és helyzetek: a sárospataki iskolajátékba keretezett „tragédia-tréfában elbeszélve”. A Mérnök és a Tanár a játék folyamán érvekben, ép gondolatokban egyre fogyatkozván, nyelvük is porlad, mondandójuk kopván, már csak vakkantó, dadogó hangzókban szólnak, létezésük-értelmiségi hivatásuk abszurdoidba fordul. Mire a nép kórusából Topor így szól: „Nincs repülés gyönyörűbb, ragyogóbb, mint eszmének, tudománynak a szárnyaival / szállni előtted irányért, emberiség!” Erre társa, Gereben: „Elragadó! Akik ezt mívelhetik: elragadó! / Már ha ragadni, valóban / képesek is valamit ki a bajból...”

Kéri László, az örökös jövőlátó elvadult monológja a Jászságban Szekeres Imre ihletében a makogók nivójára magasodott; mert bizonyára neki legszebb hölgy Petschnig Mária Zita, de miért kényszeres abban, hogy a kormányzóparti hölgyet nőiségében sértegesse? A balatonszárszói Teddy-kertben a lélek mérnökei konferenciáztak. A túlparti party felvételei és tudósításai a burleszk világába merült atlantiszi értelmiség szkeccs-sorozatát idézték. Néhány villanás, mely az utókorban is halhatatlanul majd: ihlető kérdésnek mutatkozott az illemhely arculata, aztán: Heller Ágnes fapucsban, halásznadrágjához komponált, hasa fölött végződő csipke blúzzal kreált lengességén ámulva egy bölcseleti kérdésekben járatlan megkérdezte: vajon, ízlés és filozófia dialektikus egységben működik? A díszlet- és jelmezkavalkádnál tekintsünk magasabbra: az értelmiség útjára. A kerti mulatságban a nyolcvanéves Konrád György szerepvávara már népfrontos hőkkenet: nyolc év országpusztítás után a Magyar-, Csillag-, Kóka-, Demszky-, Molnár-féle élcsapat mágusa bizonyára Hillary Clinton és Csárli bácsi üzenetét is közvetítve, újra osztja az ést és a szerepeket, mondván: Bajnai kormányozzon, Mesterházy pedig nyomja a pedált! „Elragadó!”

A voksokat szállítsák a szocialisták, s majd Csárli bácsiék rezidensei, Konrádék marionetteznek. Bámulja a kívülálló is, hogy egy magas nivójú értelmiségi miként nem lát túl a Belvároson, avagy már Berlintől nem szakadhat el a képezelete? Arány- és szerepvávar. Eltekintve sok éves kormányzati funkciótól és libaügyletétől, Bajnait néz-

ve és hallgatva: jobb esetben egy pártpénztáros vagy egy kitudjamire vállalkozó nyilatkozik. Országot, egy nemzet gondjait összehangolni és képviselni? Ugyan már, hisz esztendősz készülődése is blama, amit Konrád György ne érzékelne? Képtelenség, avagy agg kora oka engedékenységének? Ez sem hihető. Mániákus hatalomostónak és megmondónak képzeli magát? Utóbbi már valószínű. Bajnainak ihlete sincs, de ő éppen azért kell, mert irányítható. Rebegő tekintettel effélét böki ki: „Jövőre én leszek a miniszterelnök”, aztán: „2015-ben már német fizetéseket kapnak az emberek”, s a jövőmondó szól: „Fájni fog.” Esendő szcena, s mégis ő a Remény. Medgyessy Péter sorsa és buktatása is előzetes minta; miniszterelnöki szorongásában 2004 nyarán búcsúként kibukott belőle: „Az SZDSZ tele van korrupciós ügyekkel.” Aztán még hat évig maradtak, majd milliárdnyi adóssággal eltűntek, s most az amerikai hitbizományos, Bajnai Gordon köpönyegéből előbújva újrakezdenék. Műgyetemi rögtönzés: október 23-án a deszkán már együtt állt a színtársulat: Kuncze, Fodor, Bokros Lajos, Ungár Klára... Csak dilettáns statisztaként múlatták az időt, Gyurcsány Ferenc világszámát körítve.

(„Az erkölcsi normák felbomlása” – tűnődésre indító mű kérdés; a hazai balliberális szövetség mint örölte fel önmagát, miközben a szociáldemokrácia igénye szerinti morális megújulásra nem mutatkozott bátorsága és képessége, mint azt Fejtő Ferenc a ’90-es fordulat idején remélte. Idézőjeles igényként írtam, mert ez a könyv címe is, szerzője Heller Ágnes, alcíme: „Etikai kérdések Kosztolányi Dezső munkásságában”, a Kossuth kiadó adta közre 1957-ben. „A magyar íróknak ajánlom” – írta a szerző könyvének belső borítójára. Azidőtt a magyar írók java kihallgatásokra járt, vagy épp már előzetes letartóztatásban várta sorsának holnapját. Ki mikor miért s miként bomlik, s ki mit lát bomlásnak, az bizony (elő) ítélő és megítélt élete és szempontjai szerint módosulnak. Mellőzve az esszé ismertetését és teóriás elmefuttatásait, érzékelhető: „A Valósághoz való pártos állásfoglalás” – szempontja vezette Heller Ágneszt ítékezésében. Ám Kosztolányi „magára maradásának” elemzésében szava sincs arról, hogy hazáját szétrobbantották Trianonban, így a szülőföldjét, Szabadkáját vesztett író jajkiáltása Európa íróihoz, az alkotó folyamatos sebesülését és öngyógyító küszködését is rejti. Avagy talán nem olvasta Kosztolányiné memoárját, bibliográfiát nem tartalmaz Heller Ágnes munkája, hogy egykori hírlapíró társa, Kun Béla milyen holnapot ígért az írónak, midőn 1919 tavaszán felkereste? Lett volna a munkáshatalom és a forradalom dalnoka? József Attila ebbe a hamis eszmemámorba halt bele, akit Heller Ágnes oly gyakran példaként említ. Moszkvai példával a bátorság konkrét és általános kérdéseiről is elmélkedik Kosztolányi etikai természetét vizsgálva, én pedig itthoni kérdésként azon, hogy Heller Ágnes miért nem írta alá a hazai értelmiség által a Központi Vezetőségnek címzett levelet 1955-ben? Amikor a szellemi élet frissülését, szabadságát óhajtván egyebek mellett Bartók, Madách és Németh László művének bemutatását szorgalmazták. Madách esetében a néhány hónappal korábban a Tragédiát leparancsolták a színpadról azért is, mert Lukács György két terjedelmes cikkben a Szabad Népből ítélték a hatalmas drámaalkotmány fölött. Lukács írását a szovjet sajtó is közölte. Amikor a memorandum körül habzik a párt és a művészi élet, Heller Ágnes Kosztolányi könyvét írta (1955. október–december). Lukács György tanítványi köre elvűségében akkor hallgatott.

Valóság és bátorság a zsarnokság és a szabadság változó légköri viszonyai között. Heller Ágnes az elmúlt években Párizsban, Németországban, Bécsben, 2013. október 23-án a svéd televízióban egy zsarnoki ország igaz demokratájaként jajdult a nagyvilágnak. „Lukács árvója” (Hubay Miklós) 2011. március 1-jén, Kertész Ákoshoz hasonlatos genetikai elmélyültséggel, Brüsszelben a magyarság szolgálékűségéről beszélt. „A legnagyobb élő filozófusunk” – mondja Hegedűs Zsuzsa Heller Ágnesről (Heti Válasz, 2013/49). Bizonyára igaz, de az feltűnő mégis,

hogy például Montesquieu-vel sem ért egyet, aki szerint „A magyar híres szabadságszeretetéről, nemes és nagylelkű jelleméről, hősi bátorságáról. Vendégszeretetének legendás híreről.” Talány, hogy egy bölcselő elme szárnyalását miként zavarja a hétköznapi emlékezet, mert honasszonyunk a 2006. október 23-ai bestiális eseményeket is tagadta brüsszeli szitokáriájában. Az egykori államtitkár, Kondorosi Ferenc azt vallotta: „Nagyon sajnálók mindenkit, aki testi vagy lelki sérülést szerzett... Röstelltem, hogy személyesen semmit sem tudtam tenni, amivel mérsékelhettem volna a károkat” (Magyar Nemzet, 20013. november 23.). Az erkölcsi normák felbomlasztása? „A morál a cselekvés geometriája” – írta Hamvas Béla. S a filozófusasszony miközben körbependlizi Európát Orán Viktor kormányát piszkolva, emberjogi érzéseiben szava sincs arról, hogy a Dunamedence országaiban honfitársaink micsoda emberi megaláztatásokban élnek.

Aha: Ha-Ha! Heller Ágnes műzsája a HaHa-féle társaságnak, amely hónapokon át törvénytelenül tanyázott az ELTE egyik termében. Rektor és rendőri vezetés bölcsen cselekedte, hogy nem rámolta ki a bandát, mert ebben reménykedtek: a világ tévétársaságai órákon belül falkában visongják: Orbán diktatúrája már a diákságot bántalmazza! Ah -Ha Ha: akár a Kálmán téri aluljáró clochard-jai, hasonlatos mocskot hagytak a teremben. A független oktatóknak pedig majd írathatják az ELTE-forradalomról szóló tudományos értekezéseiket. Őszön nem is illettek a Városháza díszes termébe, az alkoholba, vizeletbe kábultan alvók köre szervezheték volna együttérző jajdulásukat, s majd elfáradván, fekhettek volna melléjük. Szép, új világ! Megnyugvással sejdítjük a jövőt: '68 jegyében repülésre készülődik az új madaras nemzedék. A Népszava, a Népszabadság, az RTL és az internetes gerillafórumok írói, szerkesztői immár unokái Cohn-Benditnek. Akinek söpredéke 1968 májusában 11 millió frankos pusztítást mívelt az Odéon színházban. S képzelhetjük a pesti utódok rendszerújító tavaszát; a Fidesz-székház ajtaján átmásztak, ablakot törtek – választáskor, a törvénytelenység arany ifjai és lányai a szavazó ládák rablásával a forradalom új korszakát is ígérhetik Hunniában. Rajk papa vörös cédulásai... Heller Ágnes könyvének epilógusában írta: a Kosztolányi-típusú alkotó „száz és ezer alakban ma is él tovább. Akik egyik nap az egyik elvet és másnap ennek ellenkezőjét vallják egyforma energiával és meggyőződéssel, nézzenek tükörbe: a kapitalista újságírómorál néz vissza rájuk.” A normák felbomlásának (Ady-nál a „minden egész eltörött” közérzete) új korszakába érkeztünk immár; a kiváló filozófus a demokráciapiszkoló globálkapitalista zszurnalisztájává alacsonyul. Vigaszul pedig idézzük Kosztolányi bohókás versét: Harcias rikkantás a XX. században: „Magyar! – ne félj, akárhogyis ugatnak, / hányj fittyet a gőgös, komisz nyugatnak, / hiszen úgyis a föld alá dugatnak.”)

Tamási Áron trianoni süppedtségünkben műveivel, küzdelmeivel mindenkori tanulságként pedig azt mondta: „Nem sírt ásunk, hanem fundamentumot.”

(Folytatás a februári számban)